



Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 16 juni 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Socialpolitik — Direktiv 2000/78/EG — Likabehandling i arbetslivet — Artiklarna 2.1 och 2.2 a — Artikel 6.2 — Åldersdiskriminering — Fastställande av pensionsrättigheter för före detta tjänstemän — Lärlings- och arbetsperioder — De perioder som fullgjorts före 18 års ålder beaktas inte”

I mål C-159/15

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen, Österrike), genom beslut av den 25 mars 2015, som inkom till domstolen den 7 april 2015, i målet

Franz Lesar

mot

Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta samt domarna A. Arabadjiev (referent), J.-C. Bonichot, C.G. Fernlund och E. Regan,

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: handläggaren C. Strömholm,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 28 januari 2016,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Franz Lesar, genom R. Tögl, Rechtsanwalt,
- Österrikes regering, genom C. Pesendorfer och J. Schmoll, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom B.-R. Killmann och D. Martin, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 25 februari 2016 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

* * Rättegångsspråk: tyska

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 2.1, 2.2 a, 6.1 och 6.2 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, 2000, s. 16).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Franz Lesar och Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt (personalavdelningen vid Telekom Austria AG, nedan kallad personalavdelningen) angående Telekom Austria AG:s vägran att vid beräkningen av pensionsrättigheter beakta lärlings- och arbetsperioder som Franz Lesar fullgjort innan han trädde i tjänst och innan han uppnådde 18 års ålder.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I artikel 1 i direktiv 2000/78 föreskrivs att "[s]yftet med detta direktiv är att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, för att principen om likabehandling skall kunna genomföras i medlemsstaterna".
- 4 I artikel 2 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

"1. I detta direktiv avses med principen om likabehandling att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1.

2. Enligt punkt 1 skall

- a) direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i artikel 1 behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,

..."

- 5 Artikel 6 i direktivet har följande lydelse:

"1. Utan hinder av artikel 2.2 får medlemsstaterna föreskriva att särbehandling på grund av ålder inte skall utgöra diskriminering om särbehandlingen på ett objektiva och rimligt sätt inom ramen för nationell rätt kan motiveras av ett berättigat mål som rör särskilt sysselsättningspolitik, arbetsmarknad och yrkesutbildning, och sätten för att genomföra detta syfte är lämpliga och nödvändiga.

I sådan särbehandling kan i synnerhet följande inbegripas:

- a) Införande av särskilda villkor för tillträde till anställning och till yrkesutbildning, anställnings- och arbetsvillkor, inbegripet villkor för avskedande och löner, för ungdomar och äldre arbetstagare samt underhållsskyldiga personer i syfte att främja deras anställbarhet eller att skydda dem.
- b) Fastställande av minimivillkor avseende ålder, yrkeserfarenhet eller anställningstid för tillträde till anställningen eller för vissa förmåner förknippade med anställningen.

...

2. Utan hinder av artikel 2.2 får medlemsstaterna föreskriva att följande inte utgör diskriminering på grund av ålder: fastställande av åldersgräns för att, när det gäller företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet, komma ifråga för pensions- eller invaliditetsförmåner, inbegripet fastställande av olika åldersgränser för arbetstagare eller grupper eller kategorier av arbetstagare och för tillämpningen inom ramen för dessa system av ålderskriterier för försäkringstekniska beräkningar, under förutsättning att detta inte leder till diskriminering på grund av kön.”

Österrikisk rätt

- 6 53 § Bundesgesetz über die Pensionsansprüche der Bundesbeamten, ihrer Hinterbliebenen und Angehörigen (Pensionsgesetz 1965) (förbundslagen om rätt till pension för statliga tjänstemän, deras efterlevande och familjemedlemmar (1965 års pensionslag)), av den 18 november 1965 (BGBl., 340/1965) (nedan kallad PG 1965), som har rubriken ”Pensionsgrundande perioder som föregår tillträdet till den statliga tjänsten vilka ska beaktas vid beräkningen av pensionspoäng” hade följande lydelse vid tidpunkten för omständigheterna i det nationella målet:

”1) Till pensionsgrundande perioder som föregår tillträdet till den statliga tjänsten räknas de perioder som räknas upp i punkterna 2–4, under förutsättning att de tidsmässigt ligger före den dag från vilken den pensionsgrundande tiden i statlig tjänst började. Dessa perioder läggs till den pensionsgrundande tjänstetiden.

2) Följande perioder tillgodoräknas:

- a) Den tid som fullgjorts inom ramen för tjänst, utbildning eller annat anställningsförhållande med en nationell offentligrättslig arbetsgivare.

...

- k) Den tid som fullgjorts inom ramen för yrkesutbildning om utbildningen utgjorde ett krav för anställning som tjänsteman eller om utbildningen genomförts hos en nationell offentligrättslig arbetsgivare.

- l) Anställningstid som fullgjorts inom en anställning för vilken obligatoriska avgifter till pensionsförsäkringen ska erläggas enligt de bestämmelser [i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (allmänna socialförsäkringslagen) (ASVG)] som var tillämpliga den 31 december 2004.

...”

- 7 I 54 § punkt 2 PG 1965, som har rubriken ”Hinder för tillgodoräkande samt avstående”, föreskrevs följande:

”Följande perioder tillgodoräknas ej

- a) perioder som tjänstemannen har fullgjort före 18 års ålder. Undantaget gäller inte perioder som ska tillgodoräknas enligt 53 § punkt 2 a, d, k, och l när ett så kallat överföringsbelopp ska erläggas för dessa med tillämpning av rättsreglerna på socialförsäkringsområdet.

...”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 8 Franz Lesar är född den 3 juni 1949. Från den 9 september 1963 till den 8 mars 1967, under vilken tid han var yngre än 18 år, arbetade han som lärling vid Post- und Telegraphenverwaltung des Bundes (den federala post- och telegrafmyndigheten i Österrike). Från och med den 9 mars 1967 var han kontraktsanställd hos myndigheten. Vid sidan om sitt arbete studerade han vid förbundsgymnasiet för yrkesutövare under perioden från den 14 september 1967 till den 17 februari 1972. Den 1 juli 1972 erhöll han offentligrättslig anställning vid förbundsstaten.
- 9 Innan Franz Lesar blev tjänsteman, under tiden som lärling och under hans anställningsförhållande, betalade han in pensionsavgifter till försäkringsorganet, såväl före som efter 18 års ålder.
- 10 Genom beslut av Telegraphendirektion für Steiermark (ledningen för post- och telegrafmyndigheten i Steiermark, Österrike) av den 23 augusti 1973 tillgodoräknades han en tid på fem år och femton dagar, mellan den dag han fyllde 18 år och den dag då han tillträdde sin tjänst inom offentliga sektorn, som pensionsgrundande perioder som föregår tjänstetillträdet, i enlighet med 53 § PG 1965 (nedan kallade verksamhetsperioderna). Dessa är fördelade på följande sätt:
 - Kontraktsanställning under perioden från den 3 juni 1967 till den 13 september 1967.
 - Studier vid förbundsgymnasiet för yrkesutövare från den 14 september 1967 till den 17 februari 1972.
 - Kontraktsanställning under perioden från den 1 mars 1972 till den 30 juni 1972.
- 11 Genom ett beslut av den 22 maj 1974 beslutade Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten (pensionskassan för anställda) i egenskap av försäkringsorgan att bevilja och betala ut ett så kallat överföringsbelopp till förbundsstaten för verksamhetsperioderna. Beloppet uppgick till 4 785 österrikiska schilling (ATS) (cirka 350 euro).
- 12 Genom beslut av den 28 mars 1974 och av den 22 maj 1974 tillerkändes sökanden ett belopp på 33 160,05 ATS (cirka 2 400 euro) som ersättning för bland annat de pensionsavgifter som han betalat in under sin lärlings- och anställningstid innan han fyllde 18 år.
- 13 Sökanden i det nationella målet beviljades pension från och med den 1 september 2004. Vid beräkningen av pensionen beaktade personalavdelningen enbart de verksamhetsperioder som tillgodoräknats genom beslutet av den 23 augusti 1973.
- 14 Den 19 augusti 2011 begärde Franz Lesar att lärlings- och arbetsperioderna som hade fullgjorts innan han fyllde 18 år skulle tillgodoräknas som verksamhetsperioder vid beräkningen av pensionen. Eftersom personalavdelningen avslog denna begäran genom beslut av den 23 augusti 2012 väckte Lesar talan vid Verfassungsgerichtshof (Författningsdomstolen i Österrike), vilken förklarade sig sakna behörighet att pröva talan, och överlämnade målet till den hänskjutande domstolen.
- 15 Denna domstol anser att beslutet att inte tillgodoräkna lärlingsperioder och anställningsperioder som fullgjorts före tillsvidareanställningen vid beräkningen av pensionen utgör åldersdiskriminering och undrar om denna kan vara motiverad.

- 16 Mot denna bakgrund beslutade Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till domstolen:

”Ska artiklarna 2.1, 2.2 a och 6.1 i rådets direktiv 2000/78 tolkas så, att de utgör hinder för en sådan nationell bestämmelse som den som är aktuell i det nationella målet enligt vilken lärlingsperioder och perioder som fullgjorts som statligt kontraktsanställd innan vederbörande gavs offentlig anställning i denna egenskap, för vilka avgifter skulle betalas till den obligatoriska pensionsförsäkringen, med avseende på erhållande av tjänstemannapension

- ska tillgodoräknas som pensionsgrundande perioder som föregår den statliga tjänsten om de fullgjorts efter 18 års ålder, varvid staten i det fallet erhåller ett överföringsbelopp för tillgodoräknande av dessa perioder av försäkringsorganet i enlighet med den socialförsäkringsrättsliga lagstiftningen, men
- inte ska tillgodoräknas om de fullgjorts före 18 års ålder, varvid staten för det fall att sådana perioder inte ska tillgodoräknas inte erhåller något överföringsbelopp och den försäkrade får ersättning för de avgifter som betalats till pensionsförsäkringen, framför allt med beaktande av att det vid ett unionsrättsligt krav på att dessa perioder ska tillgodoräknas i efterhand finns en möjlighet för socialförsäkringsorganet att återkräva det återbetalade beloppet av tjänstemannen och att det uppstår en skyldighet i efterhand för socialförsäkringsorganet att betala ett överföringsbelopp till staten?”

Prövning av tolkningsfrågan

- 17 Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida artiklarna 2.1, 2.2 a och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken en tjänstemans lärlings- och arbetsperioder som fullgjorts före 18 års ålder inte beaktas vare sig vid beviljandet av pensionsrättigheter eller vid beräkningen av ålderspensionen, trots att dessa perioder beaktas när de fullgjorts efter nämnda ålder.
- 18 Det står klart att 54 § punkt 2 a PG 1965 påverkar lönevillkoren, i den mening som avses i artikel 3.1 c i direktiv 2000/78, för vissa tjänstemän som fullgjort lärlings- och arbetsperioder före 18 års ålder, eftersom de inte får dessa perioder tillgodoräknade i samband med beräkningen av en sådan ålderspension (dom av den 21 januari 2015, Felber, C-529/13, EU:C:2015:20, punkt 24). Direktivet är följaktligen tillämpligt på en sådan situation som den som är aktuell i detta mål.
- 19 Vad beträffar frågan huruvida de nationella bestämmelser som är aktuella i det nationella målet medför särbehandling i arbetslivet på grund av ålder, konstaterar domstolen att ”principen om likabehandling” enligt artikel 2.1 i direktiv 2000/78 innebär att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1 i direktivet, däribland ålder. I artikel 2.2 a i direktivet preciseras att direkt diskriminering, med avseende på tillämpningen av artikel 2.1 i direktivet, ska anses förekomma när en person, på någon av de grunder som anges i artikel 1, behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation.
- 20 Enligt 53 § punkt 2 a PG 1965 ska den tid som fullgjorts inom ramen för tjänst, utbildning eller annat anställningsförhållande med en nationell offentligrättslig arbetsgivare tillgodoräknas. Enligt 54 § punkt 2 a PG 1965 begränsas detta tillgodoräknande dock till perioder som tjänstemannen fullgjort efter 18 års ålder.
- 21 En sådan lagstiftning som är i fråga i målet vid den nationella domstolen medför att de personer som, om än endast delvis, har förvärvat yrkeserfarenhet före 18 års ålder behandlas mindre förmånligt i förhållande till dem som har förvärvat erfarenhet av samma slag och omfattning efter det att de fyllt 18

år. En sådan lagstiftning medför att personer behandlas olika beroende på vid vilken ålder de förvärvat sin yrkeserfarenhet. Detta kriterium kan leda till att två personer som har samma utbildning och samma yrkeserfarenhet behandlas olika endast på grund av deras respektive ålder. Bestämmelsen medför således direkt särbehandling på grund av ålder på det sätt som avses i artiklarna 2.1 och 2.2 a i direktiv 2000/78. (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 juni 2009, Hütter, C-88/08, EU:C:2009:381, punkt 38 och dom av den 21 januari 2015, Felber, C-529/13, EU:C:2015:20, punkt 27).

- 22 Domstolen ska dock pröva huruvida denna särbehandling kan anses vara motiverad med hänsyn till artikel 6.2 i direktiv 2000/78. Den omständigheten att den hänskjutande domstolen formellt sett har begränsat sina frågor till att avse tolkningen av artiklarna 2.1, 2.2 a och 6.1 i detta direktiv utgör inte hinder för att domstolen tillhandahåller den hänskjutande domstolen alla uppgifter om unionsrättens tolkning som kan vara användbara vid avgörandet av det nationella målet, oberoende av om den hänskjutande domstolen har hänvisat därtill i frågorna eller inte (dom av den 26 september 2013, HK Danmark, C-476/11, EU:C:2013:590, punkt 56 och dom av den 29 oktober 2015, Nagy, C-583/14, EU:C:2015:737, punkt 20).
- 23 Det framgår bland annat av artikel 6.2 i detta direktiv att medlemsstaterna får föreskriva att det inte utgör diskriminering på grund av ålder att fastställa åldersgränser för att komma i fråga för pensions- eller invaliditetsförmåner enligt företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet.
- 24 Eftersom medlemsstaterna enligt denna bestämmelse får göra undantag från principen om förbud mot diskriminering på grund av ålder måste denna bestämmelse tolkas restriktivt (se dom av den 26 september 2013, HK Danmark, C-476/11, EU:C:2013:590, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 25 Domstolen har härvid fastställt att artikel 6.2 i direktiv 2000/78 endast är tillämplig på företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet som omfattar riskerna i fråga om ålderdom och invaliditet (dom av den 26 september 2013, HK Danmark, C-476/11, EU:C:2013:590, punkt 48 och där angiven rättspraxis). Det är dessutom inte alla delar av ett företags- och yrkesbaserat system för social trygghet, som täcker sådana risker, som omfattas av tillämpningsområdet för ovan nämnda bestämmelse, utan endast de delar som uttryckligen nämns i bestämmelsen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 september 2013, HK Danmark, C-476/11, EU:C:2013:590, punkt 52).
- 26 I förevarande mål ska domstolen därför pröva huruvida de bestämmelser som är aktuella i det nationella målet avser ett företags- och yrkesbaserat system för social trygghet som täcker riskerna i fråga om ålderdom och invaliditet och, om denna fråga besvaras jakande, huruvida dessa bestämmelser omfattas av de fall som avses i artikel 6.2 i direktiv 2000/78, närmare bestämt huruvida de innebär ”fastställande av åldersgräns för att ... komma ifråga för pensions- eller invaliditetsförmåner”.
- 27 I direktiv 2000/78 fastställs inte vad som avses med ett yrkesbaserat system för social trygghet. En definition av detta uttryck ges däremot i artikel 2.1 f i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (EUT L 204, 2006, s. 23) som föreskriver att med företags- eller yrkesbaserade socialförsäkringssystem avses ”system som inte regleras av rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet i fråga om social trygghet [(EGT L 6, 1979, s. 24)] vilkas syfte är att ge dem som arbetar, både anställda och egenföretagare, i ett företag eller i en grupp av företag, inom ett område för ekonomisk verksamhet eller yrkessektor eller grupp av sådana sektorer, förmåner som skall komplettera förmånerna enligt lagstadgade system för social trygghet eller ersätta dessa, vare sig deltagandet i sådana system är obligatoriskt eller frivilligt”.
- 28 Såsom generaladvokaten påpekade i punkt 45 i sitt förslag till avgörande framgår det av de handlingar som getts in till domstolen att det aktuella pensionssystemet för statliga tjänstemän är ett system som ger arbetstagare inom en viss yrkessektor förmåner avsedda att ersätta förmåner enligt lagstadgade

system för social trygghet i den mening som avses i artikel 2.1 f i direktiv 2006/54. Statliga tjänstemän är nämligen, på grund av att de är offentliganställda och tjänstgör inom förbundsstaten, uteslutna från det pensionsförsäkringssystem som inrättas genom ASVG, eftersom deras anställningsförhållande ger dem en rätt till pensionsförmåner som motsvarar dem som detta pensionssystem ger.

- 29 Den österrikiska regeringen har vidare gjort gällande att det system som är aktuellt i det nationella målet fastställer en åldersgräns för när arbetstagarna ska börja betala in pensionsavgifter till pensionssystemet för statliga tjänstemän och förvärvar rätten att uppbära full ålderspension för att, bland annat, säkerställa likabehandling av tjänstemän.
- 30 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 37 i sitt förslag till avgörande är således en bestämmelse som den i det nationella målet ett uttryck för medlemsstaternas rätt enligt artikel 6.2 i direktiv 2000/78 att fastställa en åldersgräns för att, när det gäller företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet, anslutas till ett pensionssystem för tjänstemän eller för att komma i fråga för pensionsförmåner som utbetalas enligt detta system. Ordalydelsen i bestämmelsen är nämligen sådan att den inte enbart ger medlemsstaterna möjlighet att fastställa olika åldersgränser för arbetstagare eller grupper eller kategorier av arbetstagare utan även att – inom ett yrkesbaserat system för social trygghet – fastställa en åldersgräns för anslutning till systemet eller för att komma i fråga för pensionsförmåner.
- 31 Domstolen finner följaktligen att en sådan bestämmelse syftar till att säkerställa ett ”fastställande av åldersgräns för att ... komma ifråga för pensions- eller invaliditetsförmåner” i den mening som avses i artikel 6.2 i direktiv 2000/78.
- 32 Mot bakgrund av det ovan anförda ska frågan besvaras på följande sätt. Artiklarna 2.1, 2.2 a och 6.2 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för nationella bestämmelser, såsom dem som är aktuella i det nationella målet, enligt vilka lärlings- och arbetsperioder som en tjänsteman fullgjort före 18 års ålder inte beaktas vid fastställande av rätten till och beräkningen av det pensionsbelopp han har rätt till, i den mån lagstiftningen syftar till att säkerställa ett enhetligt fastställande – inom ett pensionssystem för tjänstemän – av åldern för anslutning till systemet liksom av åldern för att komma i fråga för pensionsförmåner som utbetalas enligt det nämnda systemet.

Rättegångskostnader

- 33 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet rör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

På dessa grunder beslutar domstolen (första avdelningen) följande dom:

Artiklarna 2.1, 2.2 a och 6.2 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet ska tolkas så, att de inte utgör hinder för nationella bestämmelser, såsom dem som är aktuella i det nationella målet, enligt vilka lärlings- och arbetsperioder som en tjänsteman fullgjort före 18 års ålder inte beaktas vid fastställande av rätten till och beräkningen av det pensionsbelopp han har rätt till, i den mån lagstiftningen syftar till att säkerställa ett enhetligt fastställande – inom ett pensionssystem för tjänstemän – av åldern för anslutning till systemet liksom av åldern för att komma i fråga för pensionsförmåner som utbetalas enligt det nämnda systemet.

Underskrifter